

”SAMLET MOT VOLD I NÆRE RELASJONER”

LYNGEN KOMMUNE

2014 – 2017

Vedtatt i K-sak 32/14 i møte 18.06.2014

1. Innledning	s. 3
1.1 Definisjon av vold i nære relasjoner	s. 3
1.2 Bakgrunn for planen	s. 3
1.3 Arbeidsgruppa	s. 4
2. Hva er vold?	s. 5
2.1 Definisjoner	s. 5
2.2 Konsekvenser av vold	s. 5
2.3 Vold i utsatte grupper	s. 5
3. Status / kommunens ansvar	s. 6
3.1 Vold i nære relasjoner – nasjonalt omfang	s. 7
3.2 Omfang, tall og tendenser i Lyngen kommune	s. 8
3.3 Generell lovgivning	s. 9
3.4 Bestemmelser om samarbeid	s. 10
4. Eksisterende tjenester	s. 11
4.1 Kommunale tjenester	s. 11
4.2 Interkommunale tiltak og tjenester	s. 11
4.3 Statlige tjenester	s. 12
5. Planer, retningslinjer og tverrfaglig organisering i Lyngen kommune	
5.1 Aktuelle planer	s. 13
5.2 Retningslinjer	s. 14
5.3 Tverrfaglig samarbeid i Lyngen kommune	s. 14
6. Mål	s. 16
6.1 Lyngen kommunes mål	s. 16
6.2 Målsettinger	s. 17
6.3 Forutsetninger for å nå de kommunale mål	s. 17
6.4 Implementering av tiltak	s. 17
7. Handlingsplan	s. 17
8. Kilder – litteratur	s. 21

1. INNLEDNING

1.1 Definisjon av vold i nære relasjoner

Det finnes ingen entydig og allmenngyldig definisjon på vold i nære relasjoner.

Departementet legger følgende åpne definisjon til grunn:

Med vold i nære relasjoner menes alle former for vold eller trusler om vold fra en nærstående person”.

Politiets definisjon på vold i nære relasjoner er beskrevet slik:

Vold eller trusler om vold overfor personer som er eller har vært gift eller som lever eller har levd i ekteskapslignende forhold. Det gjelder også søsken, barn, foreldre, besteforeldre og andre i rett opp- eller nedadstigende linje, samt adoptiv-, foster- og steforhold. Voldsutøvelsen er stedsuavhengig.

1.2 Bakgrunn for planen

Vold i nære relasjoner er et alvorlig samfunnsproblem, både ut fra et kriminalitets-, helse-, likestillings- og oppvekstperspektiv. Vold skaper utrygghet, kan medføre helseskader, tap av velferd og begrenser den enkeltes livsutfoldelse.

Det offentlige har et ansvar for å bidra til å hindre all vold – ikke minst den voldsutøvelsen som finner sted i en nær relasjon. Den avsluttende statusrapporten for regjeringens handlingsplan mot vold i nære relasjoner (2008 – 2011) ”Vendepunkt” forelå ved årsskiftet 2011/2012. Regjeringen vil presentere en ny handlingsplan mot vold i nære relasjoner for perioden 2013-2016. I påvente av denne har regjeringen lansert en midlertidig handlingsplan som skal følge opp ”Vendepunkt” og gjelde for 2012.

I regjeringens handlingsplan for 2012 er det satt fokus på en del områder;

- Forebygging og synliggjøring
- Bistand og beskyttelse
- Avdekking og straffeforfølgning
- Samarbeid og samordning
- Kunnskap og kompetanse

Inn under punktet *samarbeid og samordning* fremheves utvikling av kommunale handlingsplaner. En kommunal handlingsplan bidrar til å sette vold i nære relasjoner på dagsorden og samordner og tydeliggjør de ulike virksomhetenes bidrag og ansvarsområder.

I følge Krisesenterloven av 19.06.2009 skal alle kommuner ha et ansvar for at det finnes et krisesentertilbud som kan brukes av personer som er utsatt for vold eller trusler om vold fra nære personer, og som har behov for rådgivning eller et midlertidig botilbud.

En utfordring framover er å forankre tilbudet til ofre for vold i nære relasjoner i kommunene. Lov om kommunale krisesentertilbud (Krisesenterlova) utgjør et viktig rammeverk for den kommunale innsatsen mot vold i nære relasjoner. Loven forplikter kommunene både når det gjelder innhold og kvalitet i krisesentertilbudet og når det gjelder samarbeid mellom ulike instanser.

Loven trådte i kraft 01.01.2010. Etersom kommunene fikk det fulle finansieringsansvaret fra 2011, er det kommunenes oppgave å vurdere hvilke mer langsiktige forpliktelser og investeringer det er nødvendig å påta seg for å sikre et godt tilbud i samsvar med lovens krav.

For Lyngen kommune sin del er det aktuelt med vertskommunemodellen; å kjøpe disse tjenestene fra Tromsø kommune.

1.3 Arbeidsgruppa

Fylkesmannen i Troms introduserte i januar 2009 en modell (Sjumilssteget) for kommunal satsing rettet mot barn og unge basert på FNs barnekonvensjon. Kommunene i Troms ble i 2012 på nytt utfordret til å utføre en tverrfaglig analyse av kommunens totale tilbud, og se denne opp mot analysen gitt i 2009.

Kommuneanalysen (2012) for Lyngen kommune avdekket områder hvor kommunen synes å ha behov for forbedring. Arbeidet med å lage en plan for området vold og overgrep og sikre god oppfølging var et forbedringsområde kommunen selv hadde påpekt. Levekårsutvalget bestemte i møte i november 2012 at arbeidet med å utarbeide planen bør legges til tverrfaglig gruppe.

Tverrfaglig samarbeidsgruppe for kommunale tjenester for barn og unge nedsatte den 26.11.2012 ei gruppe som skulle utarbeide en enkel handlingsplan mot vold i nære relasjoner. Gruppa besto av Kjell Nordli (ruskonsulent), Hilde S. Valø (helsesøster) og Lillian Larsen (barnevernleder).

Arbeidsgruppa har konsultert kommunens planer på området (jfr. pkt. 5.1).

Arbeidsgruppa har også sett på tjenester i egen region samt i Tromsø som kommunen har samarbeid med i forhold til krisesenteret. Arbeidsgruppa har videre innhentet ideer fra andre kommuner som har utarbeidet handlingsplaner.

Planen skal ut på høring hvor en spesielt har bedt høringsinstansene om å ha fokus på målsettinger og tiltak.

2. HVA ER VOLD?

2.1 Definisjoner

”Vold er enhver handling rettet mot en annen person, som gjennom at denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får den personen til å gjøre noe mot sin vilje eller slutte å gjøre noe den vil” (*Per Isdal, ATV*).

Vold omfatter blant annet fysisk vold, psykisk vold, seksuell vold, kontrollerende atferd, materiell vold, latent vold og rituell vold.

2.2 Konsekvenser av vold

Vold i familier blir ofte til et mønster, der bruken av vold blir hyppigere og voldsommere over tid. Det handler om å krenke grenser både i forhold til kropp, tanker og følelser. Den som utsettes for vold kan etter hvert blir følelsesmessig likegyldig (avflatet) på grunn av posttraumatiske stressforstyrrelser.

Det er etter hvert dokumentert at det er like skadelig for barn utvikling å være vitne til vold, som det er selv å bli utsatt for vold. Barn som ser mor bli slått, lever med den samme redselen som om volden skulle ramme dem selv. Situasjonen påfører barnet et liv med angst, skam og hemmeligholdelse. De kan oppleve problemer med oppmerksomhet, uro og lav impuls kontroll, symptomer som kan føre til dårligere skoleprestasjoner og dårligere sosial mestring.

Forskning viser at barn som vokser opp og er vitne til vold utvikler psykiske problemer i løpet av livet, og en del av disse barna selv blir voldsutøvere som voksne. En regner med at de fleste voldsutøvere selv har opplevd vold og overgrep i sin oppvekst. *Stortingsmelding nr. 15 – 2012/13 side 28* viser til forskning utført av *Bevan, Higgings/Øverlien som bekrefter dette*.

2.3 Vold i utsatte grupper

Barn og unge

Hjemmet og familien er den arenaen hvor de fleste barn har det trygt. Samtidig er hjemmet det stedet hvor vold mot barn foregår i det skjulte og over lang tid uten at det oppdages. Spedbarn og småbarn er en særlig utsatt gruppe. Enhver form for vold, overgrep og krenkende handlinger kan gi svært uheldige konsekvenser for barnets vekst, utvikling, helse og livskvalitet (*Redd barna – barn i Norge*)

Barn er en sårbar gruppe i forhold til vold i nære relasjoner. Barna har et tillitsforhold til voldsutøver, og står i mange tilfeller i et avhengighetsforhold til denne.

Eldrevold

Overgrep mot eldre har i den senere tid fått status om eget kriminalitetsområde. Nasjonale undersøkelser/tall viser at mellom 4 – 8 % av eldre blir utsatt for vold og

overgrep (*Juklestad 2007 / St.meld.25 / 2005-2006*). Det er snakk om fysiske og psykiske overgrep, økonomiske og seksuelle overgrep og omsorgssvikt.

Når det gjelder avdekking av vold og overgrep mot eldre, viser dette seg å være vanskelig. Dette har med oppfatningen av hva som er vold, og hvordan dette skal registreres. Mange eldre anser overgrep som et privat problem, og de søker derfor ikke hjelp. Studier indikerer også at hjemmesykepleien forstår overgrep først og fremst som fysisk vold, seksuelle overgrep eller andre alvorlige situasjoner. De mindre alvorlige overgrepene blir gjerne omtalt som familiekonflikter, vanskelige forhold, misbruk av eldres penger etc. Det kan synes som om den kommunale helse- og omsorgstjenesten ikke har nok oppmerksomhet rettet mot dette problemområdet. (*Jonassen og Sandmoe 2012.*) *Stortingsmelding 15, 2012 – 2013, side 83.*

Regjeringen vil nå igangsette tiltak og virkemidler for å bedre helse- og omsorgstjenestens avdekking av omfanget av eldre vold. Et tiltak kan være forebyggende hjemmebesøk. Et annet kan være kontaktttelefon for eldre.

Psykisk utviklingshemmede

Mennesker med psykisk utviklingshemming er også en sårbar gruppe fordi de har vanskelig for å forsvare seg og for å fortelle om overgrep.

Rusavhengige

Det er en del sammenhenger mellom vold og rus. Denne sammenhengen er godt dokumentert (www.sirus.no / *Rusmiddelbruk og vold*).

Stalking

Stalking er et begrep som er i ferd med å etablere seg. Det er en spesiell type personforfølgelse som påvirker offeret på en altomfattende og invaderende måte. Stalkere takler ikke avvisning. Det er et av de første faresignalene om at man har med en stalker å gjøre. I ca. 50 % av stalkingsakene har gjerningsmann og offer en relasjon til hverandre.

Flyktninger og asylsøkere

Dette er en sammensatt gruppe. Noen kommer fra kulturer hvor oppdragelsesmetoder og sanksjonssystemer kan handle om fysisk avstraffelse og vold. De er også en sårbar gruppe i forhold til sin historie og en traumatiserende bakgrunn (jfr. Familievoldskoordinator i politiet).

Kjønnslemlestelse og tvangsekteskap

Kjønnslemlestelse og tvangsekteskap er former for vold i nære relasjoner. Regjeringen har utarbeidet egne handlingsplaner mot kjønnslemlestelse og tvangsekteskap (*Justis- og politidepartementet 2011*).

3. STATUS / KOMMUNENS ANSVAR

Vold i nære relasjoner finnes i alle samfunnslag, uansett økonomisk, sosial, politisk, kulturell eller religiøs tilhørighet. Mennesker som utsettes for vold er ingen ensartet

gruppe. Den utsatte, og også voldsutøver, kan være ung eller gammel og av begge kjønn.

3.1 Vold i nære relasjoner – nasjonalt omfang

Omfanget av vold i nære relasjoner er vanskelig å fastslå. Definisjonen og forståelsen av vold i nære relasjoner endrer seg over tid og mørketallene er store (*Justis- og beredskapsdepartementet*).

Statistikk fra politiet og krisesentertilbudet kan gi oss indikasjoner på omfanget av vold i nære relasjoner som et samfunnsproblem i Norge. I 2012 overnattet 1929 kvinner, 117 menn og 1763 barn på et av landets krisesentre. Samme år registrerte politiet 2557 anmeldelser for vold i familieforhold (straffeloven § 219). Det er vanskelig å anmelde en nærstående person. Hvor grov volden har vært har også betydning for anmeldelsestilbøyeligheten. Man regner med at kun rundt 25 prosent av volden kvinner utsettes for av nærstående anmeldes.

Tall fra Statistisk sentralbyrå (SSB) viser at menn i hovedsak utsettes for vold fra helt eller delvis ukjent voldsutøver på offentlig sted, mens kvinner i større grad opplever å bli utsatt for vold i nære relasjoner og i sitt nærmiljø. Ulike omfangsundersøkelser viser at de mest utbredte og minst alvorlige formene for vold mot partner rammer menn i like stor grad som kvinner. De mest alvorlige formene for vold og overgrep er det derimot flest kvinner som utsettes for. Basert på omfangsundersøkelser gjennomført de siste årene anslås det at mellom 75 000 og 150 000 personer årlig utsettes for vold i nære relasjoner i Norge.

Flere tusen kvinner og barn lever med vold og mishandling som en del av hverdagen. Det viser Justis- og beredskapsdepartementets voldsmåling. Både politi og hjelpeapparatet opplever en økning i antall saker og henvendelser.

Voldsmålingen er ett av flere tiltak regjeringen har igangsatt for å skape oppmerksomhet og kunnskap om vold i nære relasjoner.

Statistisk sentralbyrås levekårsundersøkelser, hvor det stilles spørsmål om befolkningen har vært utsatt for vold, tyder på at voldsforekomsten har holdt seg stabil de siste 25 årene. Eventuelle endringer det vises til i Voldsmålingen 2012 sammenlignet med tidligere målinger, må derfor antas å vise endringer i arbeidet og holdningene til denne problematikken, snarere enn at voldsbildet i seg selv har endret seg. Dette er et viktig mål som gir oss indikatorer på for eksempel økt tillit til hjelpeapparatet, endrede holdninger til varsling om vold, endringer i arbeidet med vold, og økt kunnskap om vold blant landets instanser. (*En uke med vold- Justisdepartementets voldsmåling 2012*).

Vold i nære relasjoner kan i ytterste konsekvens føre til tap av liv. Syv av 28 registrerte drap i Norge i 2012 ble begått av nåværende eller tidligere partner (gift eller samboende). Seks av ofrene var kvinner, én var mann. De siste 10 årene er 63 kvinner drept av nåværende eller tidligere partner. Mellom 20 og 30 prosent av drapene som begås i Norge er drap på nåværende eller tidligere partner.

I følge Norsk institutt for oppvekst, velferd og aldring (NOVA), viser en omfangsundersøkelse, foretatt blant ungdommer i videregående skole, at 25 % av norsk ungdom har blitt utsatt for vold av minst 1 forelder. 10 % har i løpet av oppveksten opplevd partnervold mot en av foreldrene (NOVA 2007).

Hensikten med undersøkelsen var å kartlegge omfanget av 3 former for krenkelser mot barn og unge: (1) direkte vold fra egne foreldre, (2) det å se eller høre vold som rammer egne foreldre og (3) seksuelle overgrep. Rapporten fokuserer i tillegg på risikofaktorer knyttet til å oppleve ulike former for vold og overgrep, samt risiko for mulige konsekvenser knyttet til de tre nevnte typene krenkelser.

I alt oppga 20 prosent av jentene og 14 prosent av guttene at de var blitt slått med vilje av en voksen i familien minst en gang i løpet av oppveksten. Om lag halvparten av de som hadde opplevd å bli slått av en voksen i familien hadde kun vært utsatt én gang. Om lag 2 prosent av både jentene og guttene rapporterte om høyfrekvent utsatthet, det vil si at de var blitt slått av en voksen i familien mer enn 10 ganger i løpet av oppveksten. Jo yngre ungdommene var første gang en voksen i familien slo dem med vilje, jo høyere var risikoen for å rapportere om flere slike hendelser.

Samletall for ulike typer fysiske krenkelser fra mor og far viste at majoriteten av ungdommene ikke var blitt utsatt for noen form for vold fra foreldrene, verken før eller etter at de fylte 13 år. I alt var det 80 prosent av ungdommene som ikke oppga noen krenkelser fra mor, og 86 prosent som ikke oppga noen krenkelser fra far.

Samlet oppga om lag en fjerdedel av ungdommene minst ett tilfelle av vold fra en forelder i løpet av oppveksten, mens sju prosent oppga minst ett tilfelle av fysisk vold fra begge foreldrene.

Flere oppga fysiske krenkelser før fylte 13 år, enn etter fylte 13 år. Og betydelig flere oppga mildere former for vold enn grovere former for vold.

I alt oppga ni prosent at de hadde vært vitne til minst én fysisk voldskrenkelse mot mor i løpet av oppveksten. Tilsvarende tall for vitneerfaringer hvor far var offer er fire prosent. Seks prosent oppga vitneerfaringer hvor mor var offer for grov vold, og to prosent oppga tilsvarende krenkelser mot far.

Samlet hadde ti prosent av ungdommene vært vitne til minst ett tilfelle av fysisk vold mot en forelder i løpet av oppveksten, mens to prosent hadde vært vitne til vold mot begge foreldrene. Tilsvarende tall for grove vitneerfaringer var 5,5 og 0,7 prosent.

NOVA-undersøkelsen kan oppsummeres slik: Relativt mange har opplevd en mild krenkelse i løpet av oppveksten, relativt få har opplevd det som defineres som grove krenkelser, og svært få har opplevd både grov vold, grove vitneerfaringer og grove seksuelle overgrep.

3.2 Omfang, tall og tendenser i Lyngen kommune

Pr. 31.12.2012 hadde Lyngen kommune 3015 innbyggere. Lyngen er en langstrakt kommune.

Aldersfordeling:

Årstall	2012	2012
Innbyggertall	Menn	Kvinner
0-9 år	139	148
10-19 år	223	183
20-29 år	163	151
30-39 år	162	136
40-49 år	218	179
50-59 år	205	192
60-69 år	235	203
70-79 år	126	156
80-89 år	67	91
90-99 år	12	24
100 -	0	0

Når det gjelder familievolden i regionen Lyngen / Nord-Troms, er den økende. Statistikk fra politiet for årene 2010 – 2012 viser en markant økning fra 32 – 56 saker. I tillegg regner man med mørketall.

På et samarbeidsseminar for Nord-Tromsregionen i juni 2013, hvor ulike faggrupper møttes, ble det konstatert en underrapportering av uønskede hendelser i forhold til barn og unge.

3.3 Generell lovgivning

Kommunen plikter å gi sine innbyggere, herunder voldsutsatte, et forsvarlig tilbud.

Lov om kommunale krisesentertilbud (Krisesenterlova), lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen, lov om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. (helse- og omsorgstjenesteloven) og lov om barneverntjenester er sentrale lover. Forvaltningsloven gir utfyllende regler om kommunens opplysnings- og veiledningsplikt.

I henhold til *helse- og omsorgstjenestelovens § 3-1* og *lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen § 12* skal kommunen gjøre seg kjent med levekårene i kommunen, vie spesiell oppmerksomhet til trekk ved utviklingen som kan skape eller opprettholde sosiale problemer, og søke å finne tiltak som kan forebygge slike problemer. Kommunen skal ved sin helsetjeneste fremme folkehelse og trivsel og gode sosiale og miljømessige forhold, og søke å forebygge og behandle sykdom, skade eller lyte. Den skal spre opplysning om, og øke interessen for, hva den enkelte selv og allmennheten kan gjøre for å fremme sin egen trivsel og sunnhet og folkehelsen, jfr. helse- og omsorgstjenesteloven § 3 -3.

Barneverntjenesten skal sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg i rett tid, samt bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår, jf. *lov om barneverntjenester § 1-1*.

Etter disse lovbestemmelsene har kommunen et ansvar for å påse at lovens formål blir ivaretatt overfor voldsutsatte voksne og barn.

Krisesenterlova trådte i kraft 1.1.2010. Det er etter denne loven en lovpålagt kommunal oppgave å ha et krisesentertilbud til kvinner, menn og barn som er utsatt for vold i nære relasjoner. Tilbudet skal omfatte rådgivning, midlertidig botilbud og døgnåpen krisetelefon. Kommunen skal sørge for god kvalitet på tilbudet, blant annet ved at de ansatte har kompetanse til å ta vare på brukernes særskilte behov. Botilbudene til kvinner og menn skal være fysisk adskilte.

I henhold til lov om sosiale tjenester i Arbeids- og velferdsforvaltningen § 12 skal sosialtjenesten gi opplysning, råd og veiledning som kan bidra til å løse eller forebygge sosiale problemer. Videre skal kommunehelsetjenesten etter lov om kommunale helse- og omsorgstjenester § 3-3 fremme helse og søke å forebygge sykdom, skade og sosiale problemer. Dette skal blant annet skje ved opplysning, råd og veiledning. Barneverntjenesten skal etter barneverntjenesteloven § 6-1 følge forvaltningslovens §§ 11 og 17 om alminnelig veiledningsplikt og utrednings- og informasjonsplikt.

Bestemmelsene om opplysning, utredning og veiledningsplikt forplikter de kommunale aktørene til å gi relevante opplysninger om saksgang, tidsfrister og klageadgang. Videre forpliktes det til å gi de voldsutsatte opplysninger og veiledning om deres rettigheter og eksisterende tiltak.

Alle har en generell plikt til å søke å hindre visse former for alvorlige forbrytelser gjennom å anmelde eller på annen måte avverge forholdet, jfr. *straffeloven § 139*. Avvergeplikten går foran lovbestemt taushetsplikt. Forbrytelsene som er omfattet er blant annet voldtekt, seksuell omgang med barn, seksuelt misbruk av fosterbarn eller stebarn eller noen under 18 år som står under andres omsorg, myndighet eller oppsikt, samt grov legemsbeskadigelse eller drap. Avvergeplikten gjelder ved pålitelig kunnskap om at forbrytelsen er i ferd med, eller ventes å finne sted.

Offentlige organer, kan i medhold av forvaltningsloven § 13 b, første ledd nr. 6 uten hinder av taushetsplikten anmelde eller gi opplysninger om lovbrudd til politiet «når det finnes ønskelig av allmenne hensyn eller forfølgningen av lovbruddet har naturlig sammenheng med avgiverorganets oppgaver.» Barnevernet kan, uten hinder av taushetsplikten, alltid anmelde eller gi opplysninger til politiet om at et barn er utsatt for vold og overgrep, dersom dette er nødvendig for å fremme barnevernets oppgaver overfor barnet, jfr. barnevernloven § 6-7, 3. ledd.

3.4 Bestemmelser om samarbeid

En voldsutsatt kan ha behov for tjenester innenfor flere områder. De fleste lovene inneholder bestemmelser om samarbeid mellom instanser og samordning av tjenester.

I henhold til *lov om sosiale tjenester i Arbeids- og velferdsforvaltningen § 13* og *barnevernloven § 3-3* skal sosialtjenesten og barneverntjenesten medvirke til at hensyn til de voldsutsatte blir ivaretatt av andre offentlige organer samt samarbeide med andre sektorer og forvaltningsnivåer. Videre bør sosialtjenesten og barnevernet samarbeide med brukergrupper og frivillige organisasjoner som hører inn under etatens oppgaver.

Kommunen plikter etter *helse- og omsorgstjenesteloven* § 3 -4 å legge til rette for samhandling mellom ulike tjenester innad i kommunen, og med andre tjenesteytere der dette er nødvendig for å tilby tjenester til den enkelte.

Krisesenterlova § 4 sier at kommunen skal sørge for at kvinner, menn og barn som er utsatt for vold eller trusler om vold i nære relasjoner, får helhetlig oppfølging gjennom samordning av tiltak mellom krisesentertilbudet og andre deler av tjenesteapparatet. *Etter disse lovbestemmelsene har kommunen et overordnet ansvar for å påse at samarbeid mellom de forskjellige forvaltningsetatene og nivåene sikrer voldsutsatte et helhetlig tilbud.*

4. EKSISTERENDE TJENESTER

Det er viktig å ha oversikt over instanser og hjelpetiltak på ulike nivåer. En kartlegging av hva vi allerede har i kommunen og regionen vil bidra til en bevisstgjøring og synliggjøre hva som trenger å styrkes, videreutvikles eller nyutvikles. En systematisk oversikt over hjelpeapparatet er et viktig tiltak i seg selv. Det bidrar til å senke terskelen for å søke hjelp for den som trenger det i situasjoner som handler om vold i nære relasjoner.

Vi gir en kort presentasjon av enheter og instanser som kan være aktuelle for voldsutsatte.

4.1 Kommunale tjenester

- Fastlegetjenester
- Helsestasjon og skolehelsetjenester
- Pleie- og omsorgstjenester
- Rus og psykiatritjenester
- Barneverntjeneste
- NAV
- Omsorgs- og avlastningsboliger for funksjonshemmede og utviklingshemmede barn og voksne
- Barnehager og skoler
- Interkommunal PP-tjeneste
- Tannklinikk (Fylkeskommunal)

4.2 Interkommunale tiltak og tjenester

Krisesenteret i Tromsø

Krisesenteret for Tromsø og omegn er et døgnåpent tilbud til kvinner, barn og menn som er utsatt for vold i nære relasjoner. Krisesenteret for Tromsø og omegn tilbyr botilbud i akutte situasjoner, individuelle samtaler og veiledning og samarbeider med det øvrige hjelpeapparatet. Anonymitet respekteres.

Telefon: 77 61 10 60
Tilbud menn: 902 07 606
Telefaks: 77 61 35 49
E-post: krisesenteret@tromso.online.no

Postadresse

Krisesenteret for Tromsø og omegn
Postboks 860
9259 Tromsø

Krisesenteret for Troms og omegn får sine driftsmidler fra Tromsø, Balsfjord, Skjervøy, Storfjord, Karlsøy, Lyngen, Nordreisa, Kvænangen og Kåfjord kommune.

Støttesenter mot incest og seksuelle overgrep(SMISO)

Gratis lavterskeltilbud - trenger ikke henvisning. www.smiso.no
Tlf. 77 65 20 44

Jentevakta

Krisetelefon for unge jenter, tlf 77 63 32 65- e-post: tromso@jentevakta.com
Mer informasjon på hjemmesiden: www.jentevakta.com

4.3 Statlige tjenester

- **RVTS** (Ressurssenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging) ved UNN. Har særskilt kompetanse på temaområdene flyktninghelse, selvmordsforebygging, seksuelle overgrep og vold i nære relasjoner. Senteret skal bidra til å øke tryggheten og kompetansen rundt tema vold og seksuelle overgrep i instanser hvor dette kan avdekkes, og bidra til å styrke behandlingstilbudet for utsatte og utøvere. (<http://nord.rvts.no/>)
- **Barnehuset**
Barnehuset ligger i Tromsø og skal sikre en enhetlig og god kvalitativ behandling av barn som har vært utsatt for overgrep eller vold. Tilbudet gjelder også voksne psykisk utviklingshemmede. Barnehuset sørger for nødvendig oppfølging på ett sted. Dommeravhør og medisinsk undersøkelse kan skje på Barnehuset. (www.barnehuset.com)
- **Konsultasjonsteamet** ved Barnehuset:
Tverretattlig gruppe som skal bistå rådsøkere fra offentlige instanser i saker der det er mistanke om eller der en er i ferd med å avdekke seksuelle overgrep mot barn og unge, vold i nære relasjoner, omsorgssvikt eller kjønnslemlestelse. Teamet gir også råd og veiledning i saker der barn forgriper seg seksuelt mot andre barn. Sakene anonymiseres og teamet overtar ikke arbeid/ansvar i sakene (www.barnehuset.com)
- **Alarmtelefonen for barn og unge**
Gratis telefon 116 111 hvor alle telefoner blir besvart av voksne som har lang erfaring i å hjelpe barn og unge. Også voksne som er bekymret for barn og unge – eller har mistanke om at de utsettes for vold og overgrep, kan ringe Alarmtelefonen.

I ukedager er den åpen fra kl. 15:00 og til kl. 08:00 neste morgen. I helgene er alarmtelefonen åpen hele døgnet.

SMS: 41 71 61 11

E-post: alarm@116111.no

Fra utlandet: 0047 95 41 17 55 (www.116111.no)

Andre aktuelle sider: www.barnevakt.no / www.nettvett.reddbarna.no

- **Vern for eldre**
Nasjonal kontakttelefon 800 30 196(www.vernforeldre.no)
Vern for eldre hjelper de som står i fare for eller er utsatt for overgrep. Tilbudet er gratis, og man kan være anonym. Alle over 62 år som er utsatt for overgrep kan ringe for å få råd, veiledning og hjelp. Også pårørende eller andre som har mistanke om overgrep mot eldre, kan benytte dette nummeret.
- **Sinnemestringsprogram** ved SPHNT (Senter for psykisk helse Nord-Troms) www.unn.no og RVTS (Ressurssenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging).
Gruppebasert behandlingsmetode for menn og kvinner med sinne- og voldsproblemer. Gruppetilbudet er til menn som er voldelige overfor sin samlivspartner og / eller viser et sinne som skader og er truende overfor de nærmeste. Det skal være til hjelp for den enkelte klient og bedre livskvaliteten for øvrige familiemedlemmer.
- **Familievernkontor**
Familievernkontoret ligger i Tromsø og tilbyr parterapi, familieterapi, mekling ved samlivsbrudd. Tilbudet er gratis – trenger ingen henvisning.
(e-mail: familievern.tromso@bufetat.no eller tlf. 466 15 620.
- **Familievoldskoordinator** i politiet:
Har et koordinerende og distriktovergripende ansvar for politiets samlede innsats for å redusere og forebygge vold i nære relasjoner, herunder søke å redusere mørketall. Skal bidra til god kommunikasjon og samarbeid med aktuelle samarbeidspartnere utenfor etaten, herunder delta i Konsultasjonsteamet som politiets representant.
(www.nkvts.no)

5. PLANER, RETNINGSLINJER OG TVERRFAGLIG ORGANISERING I LYNGEN KOMMUNE

5.1 Aktuelle planer

- Plan for psykisk helse
- Rusmiddelpolitisk handlingsplan
- Krisepan
- Krisepaner for skole og barnehage (oppvekst)
- Kommunedelplanen for folkehelse, friluftsliv, idrett og lokale kulturhus (folkehelse)

5.2 Retningslinjer

Retningslinjer for tverrfaglig samarbeidsgruppe for kommunale tjenester for barn og unge

Det framkommer av det politiske mandatet hva slags arbeidsoppgaver samarbeidsgruppa skal ha. Viser til pkt. 5.3.

Retningslinjer for samordning av tjenester – IP (Individuell Plan)

Alle med behov for langvarige og koordinerte tjenester har rett til individuell plan. Dette er hjemlet i lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen, lov om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. (helse- og omsorgstjenesteloven), pasientrettighetsloven samt annet lovverk.

5.3 Tverrfaglig samarbeid i Lyngen kommune

Konsultasjonsteamet: Ansatte i barnevern og helsestasjon har møte onsdager i partallsuker kl 08.15-10.00. Det er mulig for andre etater å melde inn saker og komme for å drøfte bekymringer eller generelle problemstillinger.

Koordinerende enhet: Jobbes med å få struktur slik at det blir en koordinerende enhet som tar imot søknader og henvendelser fra befolkningen. Helse- og omsorgsloven har plikt til å bidra at også voldsutsatte får helhetlige tjenester.

Psykiaritteam: Faglig team, sammensatt av ansatte i NAV, psykiatritjenesten og rustjenesten, som skal bidra til gode, samordnede tjenester innen kommunens tilbud til mennesker med psykiske problemer og rusmiddelavhengighet. De har et samarbeid med spesialisthelsetjenesten, VOP Storsteinnes.

Psykososial støttegruppe: Tverrfaglig team med hovedansvar i krisesituasjoner (jfr. kriseplanen)

Tverrfaglig samarbeidsgruppe for kommunale tjenester for barn og unge:

Denne gruppen har medlemmer fra alle arenaer som jobber med barn og unge i kommunen. Gruppen har et politisk forankret mandat, og skal arbeide tverrfaglig og forebyggende for å sikre et godt oppvekstmiljø for barn og unge.

Gruppa skal blant annet følge opp nasjonale tilrådinger for å sikre barn og unge et trygt oppvekstmiljø, følge opp kommunens satsningsområder og foreslå prioriteringer samt utarbeide og følge retningslinjer som skal styrke det tverrfaglige samarbeidet for barn og unge. Den tverrfaglige samarbeidsgruppa jobber også med sjumilssteget.

Tverrfaglig ressursgruppe vedr. kjønnslemlestelse og tvangsekteskap:

Ressursgruppe sammensatt av ansatte fra barnevern, helsestasjon, oppvekst og NAV. Det kan meldes inn problemstillinger knyttet til nevnte tema.

Arbeidsgruppe for folkehelse: Består av medlemmer fra kommunestyret, lokale lag og foreninger og kommunalt ansatte. Arbeidsgruppa skal følge opp kommunedelplanen for folkehelse, friluftsliv, idrett og lokale kulturhus. Arbeidsgruppa jobber også med lokale folkehelseiltak.

Politiråd: Regjeringen besluttet at det skulle opprettes et mer formalisert samarbeid mellom politidistriktene og kommunene. Det ble derfor opprettet et lokalt politiråd 18.12.2007 i Lyngen kommune. Politirådet består av ordfører, rådmann, lensmann, representant fra et parti (A), og en sekretær for rådet. Politirådet er et overordnet organ for samarbeid og samhandling mellom kommunen og politiet. Rådet skal i hovedsak drøfte saker av strategisk betydning. Politirådet skal ikke behandle enkeltsaker. Det er utarbeidet en avtale mellom lokal politimyndighet og kommunen som inneholder oversikt over felles utfordringer og prioriteringer. Politirådet møtes 4 ganger i året.

Samarbeid barnehage – helsestasjon – barnevern

Et slikt samarbeid kom i stand gjennom initiativ fra barneverntjenesten i 2009, men ble av ulike grunner avsluttet våren 2012. Våren 2013 tok barnehagestyrerne initiativ til gjenoppstart av dette samarbeidet. Barnehagestyrerne ønsket samarbeidet gjenopptatt da ønsket et tettere samarbeid med helsestasjon og barnevern utenom konsultasjonsteamet. På møtene diskuteres ulike problemstillinger/temaer som etatene møter i arbeidet. Gruppen møtes 5 – 6 ganger i året.

Ungdomsråd: Ungdomsrådet skal tale ungdommens sak overfor kommunale myndigheter og skaffe ungdom innsyn og dermed muligheter for medinnflytelse. Ungdomsrådet har møte- og talerett i kommunestyret, formannskap og levekårsutvalg. Ungdomsrådet skal blant annet være kontaktorgan for ungdom, samt høringspart i saker som angår barn og unge.

Samarbeid med frivillige organisasjoner og andre samarbeidsparter

Kommunen har ulikt samarbeid med flere frivillige organisasjoner. Herunder kan nevnes Lyngen kirke, ulike idrettslag, Norske Kvinners Sanitetsforening, MOT, ulike kulturelle organisasjoner generelt i Lyngen.

Vold er vanskelig å avdekke. Til tross for at mange instanser samarbeider rundt temaet kan ting tyde på at det er underrapportering på området.

6. MÅL

Nasjonale mål og strategier er utgangspunkt for vårt kommunale arbeid. All bruk av vold strider mot norsk lov og krenker grunnleggende menneskerettigheter. Vold i det private rom aksepteres ikke. Den skal forebygges, bekjempes og lindres gjennom tiltak for å hjelpe og beskytte ofrene, og gjennom behandling og straffeforfølgning av voldsutøveren.

Regjeringens plan om ”Vold i nære relasjoner 2008-2011” skisserer 7 overordnede målsettinger for å sikre kontinuitet i arbeidet mot vold i nære relasjoner. Disse er:

- Ofrene skal sikres nødvendig hjelp og beskyttelse
- Voldsspiralen skal brytes ved å styrke behandlingstilbudet til voldsutøveren
- Ofrene skal gis tilbud om tilrettelagte samtaler med voldsutøver
- Kunnskap og samarbeid i hjelpeapparatet skal styrkes
- Forskning og utviklingsarbeid skal iverksettes
- Vold i nære relasjoner skal synliggjøres
- Vold i nære relasjoner skal forebygges gjennom holdningsendringer

Regjeringen vil om kort tid legge frem handlingsplanen for 2013-2016, og den nye meldingen vil bygge videre på tidligere meldinger og evalueringer fra barnehusene og politiets arbeid med vold i nære relasjoner.

6.1 Lyngen kommunes mål

Lyngen kommunes målsettinger har utgangspunkt i de overordnede målsettinger fra regjeringens handlingsplan.

For kommunen er det viktig og nødvendig å sørge for at utvikling av tilbud og iverksetting av tiltak i størst mulig grad innarbeides i det eksisterende tjenesteapparatet. Oppmerksomhet på problematikken, bevisstgjøring, synliggjøring og kompetanse, er grunnleggende faktorer kommunen må ha fokus på.

Utfordringen er å forebygge, avdekke og følge opp voldssaker av ulikt omfang.

De fleste tiltakene må gjennomføres innenfor eksisterende økonomiske rammer; enten ved å videreføre allerede igangsatte tiltak eller omprioritere og utnytte eksisterende ressurser på en annen måte.

Lyngen kommune har ulike team og grupper som arbeider tverrfaglig og ser på helhet og sammenheng i tjenestetilbudet. Det er viktig å være pådriver i arbeidet med å etablere gode samarbeidsrutiner med andre etater, institusjoner og organisasjoner som skal bistå voldsutsatte. Den voldsutsatte skal bli godt ivaretatt enten den henvender seg til krisesenter, politi, helsetjeneste, rustjeneste, barneverntjeneste, NAV eller andre.

6.2 Målsettinger

1. Informasjon og oversikt over hjelpe- og behandlingstilbud skal være tilgjengelig for innbyggerne.
2. Kommunen skal ha kartleggingsrutiner som sikrer at barn- og unges hjelpebehov blir kartlagt og fulgt opp. Tidlig avdekking av vold og overgrep er avgjørende.
3. Alle – uavhengig av alder eller situasjon som utsettes for vold eller utøver vold i nære relasjoner skal få et helhetlig og samordnet hjelpetilbud.
4. Det kommunale hjelpeapparatet skal ha nødvendig kunnskap og kompetanse for å kunne avdekke og følge opp dem som lever med vold i nære relasjoner, både voldsutsatte og voldsutøvere.

6.3 Forutsetninger for å nå de kommunale mål

1. Kommunen må øke samhandlings- og samarbeidskompetansen på tvers av nivåer og instanser.
2. Kommunen må bruke eksisterende ressurser og videreutvikle retningslinjer for koordinering og samhandling, til forebygging og oppfølging av tiltak.
3. Vi trenger økende bevissthet og kompetanse om vold i nære relasjoner.
4. Den politiske og administrative ledelse må ville at målene skal nåes.
5. Tiltak av økonomisk karakter, må innarbeides i kommunens økonomiplan.

6.4 Implementering av tiltak

Noen av tiltakene beskrevet i handlingsplanen må sees i sammenheng med eksisterende tiltak. Trivselstiltak som fremmer psykososialt miljø, antimobbearbeid, rusforebygging i ulike sammenhenger, bidrar **også** til å forebygge vold i nære relasjoner. Andre tiltak forutsetter tydeliggjøring av rutiner og retningslinjer.

Det er viktig å se helhet og sammenheng. Alle tiltak som settes inn i en handlingsplan må vise kommunens systematiske arbeid. Å se sammenheng er en forutsetning for å lykkes med samordning av tiltak og tjenester, og for å utnytte ressurser på en optimal måte.

7. HANDLINGSPLAN

Handlingsplanen er utformet som målsettinger med konkrete tiltak. At tiltakene er mest mulig konkrete er en suksessfaktor for å få en konstruktiv og målrettet handlingsplan.

Det er Rådmannens ansvar å sørge for at handlingsplanen følges opp og rulleres årlig.

Det er av stor betydning å arbeide tverrfaglig og tverrsektorielt rundt et så vanskelig tema.

MÅLSETTINGER OG TILTAK

Målsetting nr. 1:

Informasjon og oversikt over hjelpe- og behandlingstilbud skal være tilgjengelig for innbyggerne.

Tiltak	Hvorfor	Hvordan	Når	Målgrupper	Ansvarlig
Utarbeide informasjonsbrosjyrer om hvor i hjelpeapparatet man kan få hjelp, og hvordan enkelte instans kan bidra med overfor voldsutsatte / voldsutøvere.	Sikre god og oppdatert informasjon til befolkningen	Brosjyrer Internett Media	2014, og løpende	Befolkningen	Arbeidsgruppa

Målsetting nr. 2:

Kommunen skal ha kartleggingsrutiner som sikrer at barn- og unges hjelpebehov blir kartlagt og fulgt opp. Tidlig avdekking av vold og overgrep er avgjørende.

Tiltak	Hvorfor	Hvordan	Når	Målgrupper	Ansvarlig
Utarbeide mal, og innarbeide praksis for avdekking / kartlegging av om barn og unge utsettes for vold, evt. er vitne til vold.	Vil bidra til å avdekke vold i nære relasjoner	Utarbeide mal	2014	Ansatte	Felles mal: sektorleder. Innarb. av praksis: enhetsleder
Ha fokus på vold og seksuelle overgrep som tema ved svangerskapskontroller og helseundersøkelser i helsestasjonen	Sikre avdekking og oppfølging	Samtaler	2014	Foreldre og nyfødte / førskolebarn / skolebarn	Jordmor Helsesøster Fastlege
Videreføre arbeidet med tidlig innsats gjennom Kvello – modellen	Sikre tidlig avdekking. Modellen er basert på forskning og dokumentasjon	Gjennom etappevis implementering i barnevern, deretter barnehager	2014	Barn i førskolealder	Barnevern Barnehage

Målsetting nr. 3:

Alle – uavhengig av alder eller situasjon som utsettes for vold (fysisk og/eller psykisk), trussel om vold eller utøver vold i nære relasjoner skal få et helhetlig og samordnet hjelpetilbud.

Tiltak	Hvorfor	Hvordan	Når	Målgrupper	Ansvarlig
Utarbeide veiledende rutiner for samarbeid mellom aktuelle instanser ved mistanke om og ved avdekking av vold i nære relasjoner	Styrke og trygge ansatte til å ta opp problematikken. Sikre ivaretagelsen av brukerne	Rutine-beskrivelse	2015	Ansatte	Arbeids-gruppa
Tilbud om Individuell Plan (IP) som verktøy for et helhetlig hjelpetilbud	Sikre ivaretagelse av brukerne	Tjeneste-apparatet bistår med info vedr. søknad etc.	2014	Brukerne	Koordinerende enhet
Videreføre samarbeidsavtalen mellom Lyngen kommune og Krisesenteret i Tromsø	Sikre ivaretagelsen av brukerne		Årlig	Brukerne	Omsorgs-sjef
Etablere tilbud om oppfølging for barn/unge berørt av vold i familien	For å hjelpe barna/ de unge til å håndtere det de har opplevd. Gi trygt nettverk.	Grupper eller enkelt-samtaler. Samarbeid med andre instanser.	2015	Barn og ungdom	Helse-stasjon og barnevern
Etablere tilbud i kommunen til voldsutøver for å stoppe volden.	Tilbud til voldsutøver for å stoppe vold. Dekke behov for hjelp.	Grupper eller enkelt-samtaler.	2015	Menn/ kvinner som bruker/ har brukt vold.	Omsorgs-sjef

Målsetting nr. 4:

Det kommunale hjelpeapparatet skal ha nødvendig kunnskap og kompetanse for å kunne avdekke og følge opp dem som lever med vold i nære relasjoner, både voldsutsatte og voldsutøvere.

Tiltak	Hvorfor	Hvordan	Når	Målgrupper	Ansvarlig
Utvikle og ta i bruk felles skjematikk, rutiner og teknikker for å avdekke vold	Utvikle felles forståelse. Styrke og trygge ansatte til å ta opp problematikken. Sikre ivaretagelsen av brukerne.	Arbeidsgrupper på tvers. Felles samlinger.	2014 – 2017	Ansatte	Omsorgs-sjef Oppvekst-sjef
Planlegge felles, og spesielle opplæringsprogrammer	Styrke kompetansen	Kartlegge opplæringsbehov. Utarbeide opplæringsprogram	2015	Ansatte	Omsorgs-sjef Oppvekst-sjef
Gjennomføre opplæringsprogram	Styrke kompetansen	Felles opplærings/temadager. Opplæringsprogram i virksomheter og tjenester	2015 og løpende	Ansatte	Omsorgs-sjef Oppvekst-sjef
Sikre økonomiske rammer	Muliggjøre gjennomføring av tiltak i vedtatt plan	Prioritering av midler	Vurderes ifm. budsjett 2015		Rådmann Politikere

8. KILDER – LITTERATUR

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet:

Barndommen kommer ikke i reprise. Strategi for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom (2014-2017)

Departementene: *Handlingsplan mot kjønnslemlestelse 2008-2011*

FNs konvensjon om barnets rettigheter (FNs barnekonvensjon)

Fredrikstad kommune: *Samlet mot vold i nære relasjoner*

Isdal Per (2000): *Meningen med volden*, kommuneforlaget

Justis- og beredskapsdepartementet: *NOU 2003:31 Retten til et liv uten vold*

Justis- og beredskapsdepartementet:

Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2008 -2011 Vendepunkt

Justis- og beredskapsdepartementet: *Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2012*

Justis- og beredskapsdepartementet: *Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2014-2017 «Et liv uten vold»*

NOVA-rapport 20/2007: Svein Mossige, Kari Stefansen (red.):
«Vold og overgrep mot barn og unge»

Sjumilssteget – fylkesrapport basert på kommuneanalysene i Troms fylke i 2012

Sjumilssteget – kommuneanalysen 2012 for Lyngen kommune

Skjervøy kommune: *Plan mot vold i nære relasjoner*

St. melding 25 / 2005-2006: *Mestring, muligheter og mening. Framtidas omsorgsutfordringer*

St. melding 15 / 2012-2013: *Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner Det handler om å leve*

www.reddbarna.no

www.politi.no